

De viering van het Avondmaal

Welk brood? Wat voor wijn? Wanneer?

De avond voordat de Heer Jezus gekruisigd werd, riep Hij Zijn discipelen bij elkaar en stelde Hij het Avondmaal in. Een simpele, symbolische maaltijd die Zijn discipelen en de generaties na hen zouden herinneren aan Hemzelf en die het offer van Zijn dood centraal zou stellen. In de eerste Christelijke gemeenschappen was de viering van het Avondmaal even belangrijk als onderwijs, gemeenschap en gebed. Zij “volhardden” er in (Hand. 2:42). Hoe zou de hedendaagse christen de Maaltijd van de Heer moeten vieren? Wat leert de Bijbel ons daar over? In hoeverre bepalen de Bijbelse voorbeelden de standaard? Maakt de manier waarop we het vieren echt uit?

Het Pascha als achtergrond

De Heer Jezus had deze maaltijd op elk willekeurig tijdstip in het jaar kunnen instellen, en toch koos Hij ervoor om het tijdens het Pascha in te stellen (Luk. 22:15-16). De discipelen bereidden zich in een bovenzaal voor op het Pascha, “en terwijl zij aten, nam Jezus het brood en toen Hij het gezegend had, brak Hij het en gaf het aan de discipelen en Hij zei: Neem, eet, dit is Mijn lichaam. Hij nam ook de drinkbeker...” (Matt. 26:19-29). De eerste Avondmaal vond plaats tijdens het jaarlijkse Joodse Pascha, terwijl Jezus en Zijn discipelen rond de tafel lagen, op een donderdagavond. Waarom koos de Heer voor het Pascha als achtergrond voor deze nieuwe symbolische maaltijd?

Overeenkomsten: Het Pascha en het Avondmaal hebben interessante overeenkomsten. Zo werd het eerste Pascha bijvoorbeeld door de Israëlieten gegeten op *de avond voordat* ze Egypte verlieten. De eerste Maaltijd van de Heer werd gegeten *op de avond voordat* Christus geofferd werd. Het *bloed* van het lam dat werd aangebracht op de deurpost zorgde voor bescherming tegen het oordeel. Tijdens het Avondmaal wordt ook verwezen naar het *bloed* van Christus “dat voor velen vergoten wordt tot vergeving van zonden” (Matt. 26:28). In feite staan Christus en Zijn verlossende offer in het historische centrum van deze twee symbolische maaltijden: het Pascha keek vooruit naar het verlossende werk van Christus en het Avondmaal kijkt er op terug (1 Kor. 5:7, Hebr. 9:28).

Verschillen: Maar er zijn ook een aantal betekenisvolle verschillen. Zo stond in het Pascha het eten van geroosterd vlees centraal – het vlees van een lam zonder gebreken. Bij het Avondmaal wordt geen vlees gegeten, omdat Christus zelf als het Paaslam wordt gezien (1 Kor. 5:7). In Exodus 12, waar de instructies voor het Pascha worden gegeven, worden bekertjes en drinken bij de maaltijd niet genoemd. Maar bij het Avondmaal staan de beker en het drinken juist centraal. Het Pascha werd eens per jaar gevierd, terwijl voor het Avondmaal het woord “dikwijls” wordt gebruikt (1 Kor. 11:25-26).

Nieuw en belangrijk

Het Avondmaal is een opvallend christelijk symbool. Het is geen aangepast Joods ritueel. Het is een positieve en nieuwe symbolische daad die door de Heer Jezus zelf ingesteld werd. De symboliek draait om Christus en Zijn offer aan het kruis. Een studie van het Oude Testament zal ons begrip en onze waardering van Christus' offer verrijken. Maar voor richtlijnen over *hoe* we het Avondmaal moeten vormgeven, moeten we alleen naar het

Nieuwe Testament kijken: in de synoptische Evangelieën (Mattheüs, Markus en Lukas) wordt ons verteld *hoe* de Heer Jezus dit symbool instelde. In Handelingen lezen we *hoe* de vroege kerk deze vraag van Christus om dit “tot Mijn gedachtenis” te doen (Luk 22:19) beantwoordde. En in de rest van het Nieuwe Testament vinden we inzichten in de zin en de waarde van het offer van de Heer aan het kruis op Golgotha.

Hoe belangrijk is deze symbolische maaltijd voor de Heer Jezus? De instelling van het Avondmaal speelt zich af in een unieke setting – de Heer gaf in de lijst van goede onderwerpen die hij behandelde in de Bergrede geen onderwijs over het Avondmaal en ook niet op andere momenten dat Hij onderwees. Hij koos voor een uniek, emotioneel geladen moment, de dag waarop Hij begon aan de laatste, verlossende fase van Zijn werk hier op aarde, toen de verschrikkelijke realiteit dat Hij het ‘zondoffer’ zou worden zwaar op Hem woog. Dat was het moment dat Hij uitkoos om Zijn discipelen instructies te geven over hoe Hij graag wilde dat ze aan Hem zouden denken.

Let ook op de herhaling – nadat de Heer Jezus naar de hemel opgevaren was, enkele jaren later misschien, ontvangt de apostel Paulus een aanvullende openbaring van de Heer Zelf over het *waarom* en *hoe* van het Avondmaal. Dit was onderwijs waarvan verwacht werd dat Paulus die door zou geven aan de kerken: “Want ik heb van de Heere ontvangen, wat ik u ook heb overgeleverd...” (1 Kor. 11:23-34). Christelijke gemeenten die de Maaltijd van de Heer een belangrijke plaats geven in hun gemeenschapsleven hebben daar een goede reden voor.

Het gebruik van symbolen

Toen Jezus deze symbolische maaltijd instelde, nam Hij het brood en zei: “Dit is Mijn lichaam”. De woorden moeten niet letterlijk genomen worden. De Heer Jezus suggereerde niet dat Hij twee lichamen had, Zijn vleesgeworden lichaam en een ander lichaam wat Hij in Zijn hand hield. Toen Hij vervolgens de beker pakte, voegde Hij eraan toe: “Deze drinkbeker is het nieuwe verbond in Mijn bloed, dat voor u vergoten wordt” (Luk. 22:19-20). Het zou natuurlijker zijn om deze woorden figuurlijk op te vatten, zoals we dat ook doen bij de woorden van Jezus als Hij zegt “Ik ben het Licht” en “Ik ben de Deur” (Joh. 8:12, 10:7). Het brood en de beker worden tijdens deze maaltijd op een symbolische manier gebruikt. Ze beelden iets uit.

Het Brood

Over het Pascha lezen we: “Zij moeten het vlees dezelfde nacht nog eten; op vuur gebraden, met *ongezuurde broden*, en met bittere kruiden moeten zij het eten” (Ex. 12:8). De afwezigheid van gist in het brood was een belangrijk kenmerk. Gedurende zeven dagen mocht in geen enkel Joods huis gist gevonden worden (Ex. 12:15, Mark. 14:1). Aangezien de Maaltijd van de Heer werd ingesteld tijdens het Pascha, kunnen we er zeker van zijn dat het brood dat tijdens het Avondmaal werd gebruikt *ongezuurd brood* was (Luk. 22:7). Betekent dit dat christelijke gemeenten nu ook nog ongezuurd brood moeten gebruiken?

Gezuurd of ongezuurd brood

Het Nieuwe Testament kent twee Griekse woorden voor het woord ‘brood’: *azumos* werd specifiek gebruikt voor ongezuurd brood (1 Kor. 5:8) en *artos* was de gebruikelijke term voor brood (2 Kor. 9:10). Als Mattheus het eerste Avondmaal beschrijft, schrijft hij: “En terwijl zij aten, nam Jezus het brood [*artos*] en toen Hij het gezegend had, brak Hij het en gaf het aan de discipelen en Hij zei: Neem, eet, dit is Mijn lichaam” (Matt. 26:26). Het is zelfs zo dat elke keer wanneer over het Avondmaal verteld wordt (ook door Marcus, Lukas en Paulus) deze

gebruikelijke term voor brood wordt gebruikt. Als de afwezigheid van gist een belangrijk onderdeel van het symbool was geweest, zoals dit bij het Pascha het geval was, zouden we verwachten dat het woord *azumos* gebruikt was, om op die manier duidelijk te maken dat hier ongezuurd brood voor nodig was. Naar het Avondmaal wordt ook wel verwezen met de woorden “het breken van het brood” (Hand. 2:42, 20:7) en ook hier wordt de gebruikelijke term *artos* gebruikt. Hieruit kunnen we concluderen dat, door consequent te kiezen voor het gebruikelijke woord voor brood, de Heilige Schrift vrijheid lijkt te geven in het type brood wat gebruikt moet worden. Elke christelijke gemeente is vrij om gezuurd of ongezuurd brood te gebruiken.

Moeten we één brood gebruiken?

Sommigen vragen zich af of het feit dat de Heer Jezus één brood pakte, nog betekenis heeft. Gaat er iets van de symboliek verloren wanneer we 5 of 10 broden gebruiken, of een klein broodje voor elke deelnemer? Nadat de Heer Jezus gedankt had voor het brood “brak Hij het en gaf het aan hen met de woorden: Dit is Mijn lichaam, dat voor u gegeven wordt. Doe dat tot Mijn gedachtenis” (Luk. 22:19). Hier vertegenwoordigt het brood het *fysieke lichaam* van de Heer Jezus dat ‘gebroken’ werd voor ons op het kruis op Golgotha. Later zien we dat de apostel Paulus het brood van het Avondmaal ook gebruikt om het *geestelijke lichaam* van de Heer Jezus uit te beelden, het *ene brood* dat de eenheid van alle ware gelovigen uitbeeldt: “De drinkbeker der dankzegging, die wij met dankzegging zegenen, is die niet de gemeenschap met het bloed van Christus? Het brood dat wij breken, is dat niet de gemeenschap met het lichaam van Christus? Omdat *het brood één is*, zijn wij, die velen zijn, één lichaam, want wij allen hebben deel aan het ene brood” (1 Kor. 10:16-17).

Het feit dat in elke viering van het Avondmaal het brood doelbewust *gebroken* wordt, suggereert, denk ik, dat het brood in de eerste plaats symbool staat voor het *fysieke lichaam* van Christus – aangezien er geen enkel verlangen is om het breken van de eenheid onder gelovigen te symboliseren. En toch, op een secundaire manier, zien we in dat ‘ene brood’ een afspiegeling van de eenheid van het *geestelijke lichaam* van Christus, de eenheid van alle ware gelovigen wereldwijd (inclusief hen met wie we van mening verschillen) – ook een gedachte die onze regelmatige aandacht verdient. We kunnen hieruit concluderen dat de ‘éénheid’ van het brood primair gezien geen symbolische waarde heeft bij het vieren van het Avondmaal. Maar aangezien de ‘éénheid’ van het brood een secundaire symbolische waarde heeft in de Bijbel, zou een gemeente er goed aan doen om er de voorkeur aan te geven één brood te gebruiken. Wanneer men ervoor kiest om elke deelnemer zijn eigen brood te geven, vervaagt de gedachte van het ‘breken’ en ‘delen’. Wanneer ervoor gekozen wordt meerdere broden te gebruiken, vervaagt de gedachte aan de ‘wereldwijde eenheid’. Wanneer, door de grootte van de groep, het gebruik van meerdere broden noodzakelijk wordt, kan de realiteit van onze ‘éénheid’ met alle gelovigen op een verbale manier onder de aandacht worden gebracht van de aanwezigen.

De Wijn

Als de Here God Mozes instructies geeft over het Pascha, wordt daarin niet gesproken over bekertjes en drinken. Maar na verloop van tijd namen de Joden vier symbolische bekertjes met wijn op in de traditie van het Pascha. Historici zeggen dat deze bekertjes gebaseerd zijn op de 4 beloften van God aan de kinderen van Israël die in Exodus 6:5-6 worden genoemd; “Zeg daarom tegen de Israëlieten: Ik ben de Heere. Ik zal u uitleiden van onder de dwangarbeid van de Egyptenaren. Ik zal u redden uit hun slavernij [*de Beker van Oordeel of Bevrijding*] en u verlossen door een uitgestrekte arm en door zware strafgerichten [*de Beker van Verlossing*]. Ik zal u tot Mijn volk aannemen en Ik zal u tot een God zijn [*de Beker van*

Heiliging]. Dan zult u weten dat Ik de Heere, uw God, ben, Die u uitleidt van onder de dwangarbeid van de Egyptenaren [*de Beker van Lof of Herstel*]”.

De Heer Jezus moet één van deze vier bekera hebben gebruikt toen Hij het Avondmaal instelde. Druivensap was in die tijd moeilijk te gebruiken, omdat het binnen een paar dagen zou gaan fermenteren. Ook weten we dat wijn (met een veel lager alcoholpercentage dan tegenwoordig) een zeer gebruikelijke drank was in die tijd. We kunnen er daarom vrij zeker van zijn dat voor de Maaltijd van de Heer wijn werd gebruikt die gemaakt was van druiven en waar alcohol in zat. De vroege kerk gebruikte ook vrijwel zeker deze makkelijk verkrijgbare wijn (1 Kor. 11:21). Betekent dit dat christelijke gemeenten nu ook nog wijn moeten gebruiken?

Met of zonder alcohol

Het Nieuwe Testament gebruikt twee woorden voor wijn: *oinos* is de gebruikelijke term, waarmee wordt aangegeven dat de wijn gefermenteerd is (Ef. 5:18) en *gleukos* wordt gebruikt voor ‘nieuwe wijn’ (Hand. 2:13). Lukas vertelt ons dat Johannes de Doper geen *oinos*, dat is ‘wijn’, dronk (Luk. 1:15). Johannes vertelt ons dat de Heer Jezus op een bruiloft water in *oinos*, dat is ‘wijn’, veranderde (Joh. 2:9). Het zou heel natuurlijk zijn geweest als Mattheus, Marcus en Lukas een woord voor ‘wijn’ hadden gebruikt bij hun beschrijving van het Avondmaal – maar dat deden ze niet. Ze vermeden doelbewust beide Griekse woorden voor wijn en gebruikten in plaats daarvan de uitdrukking: “vrucht van de wijnstok” (Matt. 26:29, Mark. 14:25, Luk. 22:18). Ik heb al eerder geschreven dat Paulus zijn instructies voor het Avondmaal kreeg door directe openbaring. En ook hier worden de Griekse woorden voor wijn vermeden, ten gunste van het woord “beker”. We kunnen hieruit concluderen dat, omdat de gebruikelijke woorden voor ‘wijn’ consequent vermeden worden, en in plaats daarvan de uitdrukking “vrucht van de wijnstok” gebruikt wordt om te vermelden wat er in de “beker” zat, de Heilige Schrift ons enige vrijheid geeft in het type “vrucht van de wijnstok” dat we gebruiken. Elke christelijke gemeente heeft de vrijheid om te kiezen voor een op druiven gebaseerde wijn (met alcohol), alcoholvrije wijn of druivensap.

Moeten we ‘één beker’ gebruiken?

Er zijn mensen die zich afvragen of het feit dat de Heer Jezus ‘één’ beker gebruikte, ook betekenis heeft. Verliest de Maaltijd symbolische waarde als we 2 of 8 bekera gebruiken, of elke deelnemer een klein bekertje geven? Nadat Hij het brood gegeten had, nam de Heer Jezus “de drinkbeker en nadat Hij gedankt had, gaf Hij hun die en zij dronken er allen uit” (Mark. 14:23). Paulus legt later uit “De drinkbeker der dankzegging, die wij met dankzegging zegenen, is die niet de gemeenschap met het bloed van Christus?” (1 Kor. 10:16). De Heer gebruikte ‘één beker’ toen Hij het Avondmaal instelde en uit Paulus’ commentaar kunnen we opmaken dat de vroege kerk ook ‘één beker’ gebruikte. Maar we vinden nergens enige symbolische of theologische waarde die verbonden is aan het feit dat het hier om één beker gaat, zoals we die wel vinden bij het feit dat er één brood gebruikt werd (1 Kor. 10:17). Als een gemeente een groter aantal mensen heeft, kan het praktischer zijn om meer dan één beker te gebruiken. Door elke deelnemer zijn of haar eigen kleine bekertje te geven, wordt de daad van het ‘samen delen’ minder. Maar het gebruik van meerdere bekera schendt geen enkel duidelijk vermeld Bijbels symbool.

Het Moment

Als de Heer Jezus deze symbolische maaltijd instelt, vertelt Lukas ons dat Jezus daaraan toevoegde “Doe dat tot Mijn gedachtenis” (Luk 22:19). Dit suggereert dat de Heer van Zijn discipelen verwachtte dat ze deze symbolische maaltijd zouden herhalen. Mattheüs en

Markus noemen dit niet. In 1 Korinthe 11 vinden we tot twee keer toe de uitdrukking “doe dit tot Mijn gedachtenis” (1 Kor. 11:24-25), en twee keer de bijwoorden “zo dikwijls” (1 Kor. 11:25-26). Dit woord wordt verder alleen nog in Openbaringen 11:6 (NBG) gevonden, waar de twee getuigen van de Heer de Heer de macht krijgen om wonderen te doen “zo dikwijls zij willen”. Hieruit kunnen we gerust de conclusie trekken dat het de bedoeling van de Heer was om deze symbolische maaltijd met enige regelmaat te herhalen. Maar in tegenstelling tot de Joodse feestdagen geeft de Heer ons geen regels over ‘hoe vaak’.

Wekelijks? Op een zondag? 's Avonds?

De Heer Jezus en Zijn discipelen vierden de het breken van het brood voor het eerst op een donderdagavond – de avond voor Hij verraden werd. Om de instructies van de Heer om dit “tot Mijn gedachtenis” en “zo dikwijls” te doen op te volgen, kwam de eerste generatie christenen regelmatig bijeen om deze symbolische maaltijd samen te delen, wellicht zelfs dagelijks (Hand. 2:46).

Toen Paulus onderweg was naar Jeruzalem, bleef hij zeven dagen in Troas. “En op de eerste dag van de week [de laatste dag van Paulus’ verblijf in Troas], toen de discipelen bijeengekomen waren om brood te breken, sprak Paulus hen toe...En nadat hij weer naar boven gegaan was, brood gebroken en iets genuttigd had, en hij lang, tot het aanbreken van de dag toe, met hen gesproken had, vertrok hij zo” (Hand. 6:7-11). Tegen die tijd leek het, in elk geval in Troas, een gewoonte te zijn geworden om het Avondmaal “op de eerste dag na de Sabbat”, dat is de zondag, te vieren. Veel mensen zien hierin een hint naar een wekelijkse viering. Het feit dat Paulus de hele nacht door bleef preken, suggereert dat het Avondmaal in de avond werd gevierd. Moet het patroon wat door de gang van zaken in Troas gesuggereerd wordt (elke zondag, in de avond) als leidend worden gezien voor alle gemeenten wereldwijd? Waarschijnlijk niet.

Een Bijbels voorbeeld moet niet zomaar overboord gezet worden, maar ook niet tot norm verheven worden. Voorbeelden kunnen veel betekenen. Maar er kunnen goede, lokale redenen zijn om dingen wat aan te passen. Zo is het in de meeste Westerse landen al eeuwen veel praktischer om het Avondmaal op een zondagmorgen te vieren. In veel Arabische landen is het praktischer om het 's avonds te vieren. Soms is er een goede reden om het Avondmaal niet op een zondag, maar bijvoorbeeld op een donderdag, de vrijdagavond voor Pasen of de eerste dag van het jaar te vieren, als een prachtige manier om het jaar samen te beginnen. Er kunnen speciale omstandigheden zijn waardoor de viering van het Avondmaal afgezegd moet worden, zoals persoonlijke reisplannen of een gezamenlijke speciale gebeurtenis. Wanneer dit gedaan wordt is het goed om te weten dat hiermee geen Bijbelse norm wordt overschreden. Het Woord van God wordt daardoor geen geweld aangedaan.

Wanneer een gemeente de viering van het Avondmaal louter als ritueel ziet, dat ze nou eenmaal uit moet voeren omdat het in de Bijbel staat, zal ze geneigd zijn om minder nadruk op de Maaltijd te leggen. Wanneer een gemeente, zoals veel christenen in de vroege kerk, de vreugde, kracht en vernieuwde passie ontdekt die het apart zetten van tijd voor de viering van deze symbolische maaltijd, waarbij Christus centraal staat, met zich meebrengt, denk ik dat er al vrij snel wellicht zelfs een wekelijks patroon zal ontstaan van deze viering. In Handelingen 2:42 lezen we dat de vroege christenen “volhardden” in het breken van het brood [het Avondmaal] en er dezelfde nadruk op legden als op onderwijs, gemeenschap en gebed.

Formaliteiten in perspectief

In sommige delen van deze planeet is het onmogelijk om aan brood en druiven te komen. Kan er dan gezocht worden naar alternatieven? Deze christenen krijgen vaak het advies om twee alternatieven te zoeken die zo veel mogelijk op brood en “vrucht van de wijnstok” lijken. Soms kan groei in aantal gemeenteleden, de aanwezigheid van gelovigen die een zwak hebben voor alcohol of een besmettelijke ziekte er toe leiden dat er praktische aanpassingen gedaan moeten worden. Hoe moet je omgaan met zulke veranderingen? We hebben allemaal onze eigen voorkeur in de manier waarop dingen vormgegeven worden. Dat is prima. Dat is normaal. Maar pas er voor op de Bijbel te gebruiken om je eigen mening, gewoonten en voorkeuren te ondersteunen. Gezien de vrijheid die Christus geeft in de Bijbel, zou het ons allemaal goed doen om onze focus niet op onszelf, maar op die van de zwakkere gelovige en de noden van de gemeente in zijn geheel te richten. Wanneer er veranderingen en aanpassingen plaatsvinden, zal het volgende Bijbelse principe de gemeente helpen om *samen* die verandering door te maken: “Maar wij die sterk zijn, zijn verplicht de zwakheden van hen die niet sterk zijn te dragen, en niet onszelf te behagen. Laat daarom ieder van ons zijn naaste behagen ten goede, tot opbouw” (Rom. 15:1-2). Ben jij één van de sterken? Als dat het geval is, verwacht de Heer van jou grotere flexibiliteit.

Conclusie

Het Avondmaal had ontworpen kunnen worden als een eenmalig gebeuren, zoals de doop. Maar omdat Hij wist hoe wij zijn, koos Christus een symbool uit dat regelmatig herhaald moet worden. Als je al jaren christen bent, weet je hoe makkelijk Christus die centrale plek in je hart verliest. We genieten van de zegen, maar vergeten langzaam maar zeker Degene die de zegen geeft. We kunnen in beslag genomen worden door werk, studie en gezinsleven. Onze passie voor Christus kan zelfs vervangen worden door liefde voor leerstellingen of enthousiasme voor een bediening. Bij het Avondmaal zetten we tijd apart, waarin we Christus centraal stellen in onze harten en gedachten. In deze tijd van relatieve stilte wil de Heilige Geest de liefde, dankbaarheid en passie in de harten van verlore mannen en vrouwen weer aanwakkeren. We kiezen er voor om te stoppen, opnieuw te focussen, te herdenken, te danken en te aanbidden. Jij ook? Wat is jouw antwoord op de uitnodiging van de Heer om dit “tot Mijn gedachtenis” te doen?

Het is duidelijk dat elke gemeente praktische afspraken moet maken over de viering van het Avondmaal. Er moeten besluiten genomen worden over het type brood, de wijn, druivensap, hoeveelheid bekers, het moment en de frequentie. Het grote geheel moet niet verloren gaan in de details van de afspraken. Waar het praktisch en mogelijk is, moeten we proberen zo dicht mogelijk bij de Bijbelse symboliek te blijven, maar “ware aanbidders”, die de Vader “in geest en waarheid” aanbidden, zijn de aanbidders die door de Vader gezocht worden (Joh. 4:23). Vindt Hij zo’n aanbidder in jou?

Philip Nunn
Eindhoven, NL
December 2013

Vertaler: Moniek Venhuizen

Bron: www.philipnunn.com